

ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

*Татварын ерөнхий хуульд
нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай*

“Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан Монгол Улсын Их Хурлын чуулганаар нэн яаралтай хэлэлцүүлэх хуулийн төслийн жагсаалтын 6-д “Аж ахуйн нэгжийн болон хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, холбогдох бусад татварын хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг боловсруулан өргөн мэдүүлнэ гэж заасан. Мөн “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 3.2.1-д “Татвар, нийгмийн даатгалын шинэчлэл”, 3.2.1.2-т “Татварын орчныг олон улсын стандартад үе шаттайгаар нийцүүлж, цахим татварын тогтолцоог сайжруулна” гэж тус тус заасан.

Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр татвар төлөгчдийн сэтгэл ханамжийн түвшнийг тодорхойлох зорилгоор 2022 онд жижиг, бичил сегментийн аж ахуйн нэгж болон иргэдээс нийт 78 үзүүлэлтэд үндэслэн судалгаа авсан. Судалгаагаар татвар төлөгчдийн 18 хувь нь сургалт, зөвлөгөө, заавар, зөвлөмж өгдөггүй гэж, 25 хувь нь татвар төлөх хугацаа уян хатан биш гэж дүгнэсэн. Мөн татвар төлөгчид санал хүсэлтэд хариу өгөх үзүүлэлтэд бага оноо өгч, мэдээлэл өгөх, зөвлөх үйлчилгээг сайжруулах, мэдээллийг энгийн ойлгомжтой болгох, татварын албаны харилцах үйлчилгээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн байна.

Мөн Монгол Улс Европын Холбооны “Татварын зорилгоор хамтран ажилладаггүй бүс нутгуудын жагсаалт”-аас гарахад Татварын зорилгоор мэдээлэл солилцоо, ил тод байдлын Глобал форум олон улсын байгууллагын Мэдээлэл харилцан солилцох стандартыг хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээсэн. Энэ хүрээнд бусад улс орнуудтай татварын зорилгоор мэдээлэл харилцан солилцох, хамтран ажиллах, ил тод байдлыг хангах олон улсын стандартуудыг дотоодын хууль тогтоомжид нэвтрүүлэн үе шаттайгаар хэрэгжүүлж эхэлсэн бөгөөд Автоматаар мэдээлэл солилцох стандарттай холбоотой нэмэлт зохицуулалтуудыг хуульд нэмж тусган хэрэгжүүлэхийг Глобал форумаас зөвлөмж болгосон.

Татварын хууль тогтоомжуудад шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулах зорилгоор Сангийн яам, татвар, гаалийн байгууллага, Монголын үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим болон Улсын Их Хурлын Тамгын газар хамтран улс орон даяар давхардсан тоогоор 11,000 гаруй татвар төлөгчийг хамруулсан 150 удаагийн уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, 176 мянга орчим санал хүлээн авсан. Хэлэлцүүлгийн явцад татвар, гаалийн байгууллага татвар төлөгчдийг татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хариуцлагатай татвар төлөгчийг дэмжих, татварын өр барагдуулах үйл ажиллагааг уян хатан болгох зэрэг саналуудыг нийтлэг байдлаар ирүүлсэн.

Түүнчлэн Ойрх Дорнодод үүссэн геополитикийн нөхцөл байдлаас шалтгаалан дэлхийн газрын тосны үнийн тогтворгүй байдлаас үүдэн инфляцын түвшин нэмэгдэж, өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнэ өсөх нөхцөл бүрдээд байна. Энэ нь макро эдийн засгийн болон бизнесийн үйл ажиллагааны тогтвортой байдал, иргэдийн бодит орлого, худалдан авах чадварт сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй байна. Иймд гадаад орчноос үүдэлтэй эдийн засгийн сөрөг

нөлөөллийг бууруулах, инфляцын гэнэтийн өсөлтөөс урьдчилан сэргийлэх, эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах, аж ахуйн нэгжүүдийн тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжих шаардлага тулгараад байна.

Татвар төлөгчдөөс ирүүлсэн саналуудыг тусгаж, дээрх зорилтуудыг хэрэгжүүлж, татварын таатай орчныг бий болгох үүднээс иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих, татвар төлөгчдийг татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, олон улсын стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэх зорилгоор Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Татварын алба татвар төлөгчийн хууль даган мөрдөлтийн түвшнийг тогтоож, үүнд үндэслэн нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөх хугацааг сунгах, татварын зөвлөн туслах үйлчилгээг хэрэгжүүлэхэд ашиглана. Энэхүү түвшнийг тогтоосноор татвар төлөгчийг татварын эрсдэлд орохоос урьдчилан сэргийлж, алдаа зөрчлөө өөрөө засах боломжийг татвар төлөгчид олгоно.

Нөгөөтээгүүр, бизнесийн орчныг сайжруулах, татвар төлөгчдийг дэмжих зорилгоор санхүүгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдалд орсон татвар төлөгчийн санхүүгийн чадамж, бизнесийн үйл ажиллагаанд учирч болзошгүй хүндрэл, эрсдэлийг харгалзан дансыг бүхэлд нь битүүмжлэх бус, орлогын тодорхой хувийг суутгах, дансыг хэсэгчлэн битүүмжилж өр барагдуулах үйл ажиллагааг уян хатан болгож, татвар төлөгчийн үндсэн үйл ажиллагаагаа хэвийн үргэлжлүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ. Мөн татвар төлөгчид их хэмжээний алданги тооцуулах эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор алдангийн дээд хэмжээг Иргэний хуульд заасан хэмжээтэй уялдуулан тогтооно.

Мөн олон улсын байгууллагын өмнө хүлээсэн үүргийн хүрээнд Монгол Улс татварын зорилгоор мэдээлэл харилцан солилцох, ил тод байх, ил тод байдлыг хангах олон улсын стандартуудыг дотоодын хууль тогтоомжид үе шаттайгаар нэвтрүүлэн ажиллаж байна. Монгол Улс нь Автоматаар мэдээлэл харилцан солилцох стандартын хүрээнд 2026 оны мэдээллийг 2027 оноос эхлэн бусад улсын татварын албатай харилцан солилцох үүрэг хүлээсэн бөгөөд үүнтэй холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг хуульд тусгах шаардлага үүссэн. Уг стандартыг хэрэгжүүлэх зорилгоор татварын алба хооронд мэдээллийг олон улсын жишигт нийцсэн хэлбэрээр, тогтоосон хугацаанд гишүүн орнуудад хүргүүлэх, тухайн үүргийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхойлох, шаардлагатай мэдээллийг бүрдүүлэх, нарийвчилсан зохицуулалтыг батлах эрхийг холбогдох байгууллага, эрх бүхий этгээдэд олгохоор хуулийн төсөлд тусгасан болно.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар татвар төлөгчийг татварын эрсдэлд орохоос урьдчилан сэргийлж, татварын өр барагдуулах үйл ажиллагаа уян хатан болохын зэрэгцээ татварын таатай орчин бий болох юм. Мөн Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, хэлэлцээрийг бүрэн хэрэгжүүлэх боломж бүрдэх бөгөөд татвараас зайлсхийх болон хууль бус санхүүгийн гүйлгээг бууруулах, татварын ил тод байдлыг нэмэгдүүлнэ.

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

“Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан Монгол Улсын Их Хурлын чуулганаар нэн яаралтай хэлэлцүүлэх хуулийн төслийн жагсаалтын 6-д “Аж ахуйн нэгжийн болон хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, холбогдох бусад татварын хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг боловсруулан өргөн мэдүүлнэ гэж заасан. Мөн “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 3.2.1-д “Татвар, нийгмийн даатгалын шинэчлэл”, 3.2.1.2-т “Татварын орчныг олон улсын стандартад үе шаттайгаар нийцүүлж, цахим татварын тогтолцоог сайжруулна” гэж тус тус заасан нь хуулийн төслийг боловсруулах хууль зүйн үндэслэл болж байна.

Түүнчлэн Европын Холбооны Комисс 2017 онд гаргасан “Татварын зорилгоор хамтран ажилладаггүй бүс нутгуудын жагсаалт”-д Монгол Улсыг оруулсан бөгөөд үүнтэй холбогдуулан Засгийн газрын 2017 оны 350 дугаар тогтоолоор Монгол Улс Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын Татварын зорилгоор мэдээлэл солилцоо, ил тод байдлын олон улсын форумд гишүүнээр элссэн. Европын Холбоо болон тус форумын өмнө хүлээсэн олон улсын үүргийн хүрээнд Монгол Улсын Их Хурал 2020 оны 01 дүгээр сарын 03-ны өдөр “Татварын асуудлаар захиргааны туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай конвенц”-ыг соёрхон баталж, Монгол Улс татварын зорилгоор мэдээлэл харилцан солилцох, хамтран ажиллах, ил тод байдлыг хангах олон улсын стандартуудыг дотоодын хууль тогтоомжид нэвтрүүлээд байна. Цаашид эдгээр олон улсын стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэх зорилгоор автоматаар мэдээлэл харилцан солилцох, ил тод байдал, мэдээллийн нууцлалын зохицуулалтыг дотоодын хууль тогтоомжид тусгах шаардлага үүсээд байна.

Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр татвар төлөгчдийн сэтгэл ханамжийн түвшнийг тодорхойлох зорилгоор 2022 онд жижиг, бичил сегментийн аж ахуйн нэгж болон иргэдээс нийт 78 үзүүлэлтэд үндэслэн судалгаа авсан. Судалгаагаар татвар төлөгчдийн 18 хувь нь сургалт, зөвлөгөө, заавар, зөвлөмж өгдөггүй гэж, 25 хувь нь татвар төлөх хугацаа уян хатан биш гэж дүгнэсэн. Мөн татвар төлөгчид санал хүсэлтэд хариу өгөх үзүүлэлтэд бага оноо өгч, мэдээлэл өгөх, зөвлөх үйлчилгээг сайжруулах, мэдээллийг энгийн ойлгомжтой болгох, татварын албаны харилцах үйлчилгээг нэмэгдүүлэх шаардлагатай гэж үзсэн байна.

Цаашид татварын эрсдэлийг цахим систем үнэлж, эрсдэлтэй татвар төлөгчдөд эрсдэлийг анхааруулдаг, сануулдаг, урьдчилан сэргийлдэг, мэдээлэлд суурилсан шийдвэр гаргадаг тогтолцоонд шилжинэ. Ингэснээр татварын албаны хяналт шалгалтын тоог бууруулахаас гадна татвар төлөгчдөд учирдаг хүндрэл, зөрчлийн тоог бууруулах эерэг үр нөлөөтэй юм.

Татварын хууль тогтоомжуудад шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулах зорилгоор Сангийн яам, татвар, гаалийн байгууллага, Монголын үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим болон Улсын Их Хурлын Тамгын газар хамтран улс орон даяар давхардсан тоогоор 11,000 гаруй татвар төлөгчийг хамруулсан 150 удаагийн уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, 176 мянга орчим санал хүлээн авсан. Хэлэлцүүлгийн явцад татвар, гаалийн байгууллага татвар төлөгчдийг татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хариуцлагатай татвар төлөгчийг дэмжих, татварын өр барагдуулах үйл ажиллагааг уян хатан болгох зэрэг саналуудыг нийтлэг байдлаар ирүүлсэн байна.

Түүнчлэн Ойрх Дорнодод үүссэн геополитикийн нөхцөл байдлаас шалтгаалан дэлхийн газрын тосны үнийн тогтворгүй байдлаас үүдэн инфляцын түвшин нэмэгдэж, өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнэ өсөх нөхцөл бүрдээд байна. Энэ нь макро эдийн засгийн болон бизнесийн үйл ажиллагааны тогтвортой байдал, иргэдийн бодит орлого, худалдан авах чадварт сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй байна. Иймд гадаад орчноос үүдэлтэй эдийн засгийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах, инфляцын гэнэтийн өсөлтөөс урьдчилан сэргийлэх, эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах, аж ахуйн нэгжүүдийн тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжих шаардлага тулгараад байна.

Нөгөөтээгүүр Монгол Улс 2018 онд Татварын зорилгоор мэдээлэл солилцоо, ил тод байдлын олон улсын форумд гишүүнээр элсэж, бусад гишүүн улс орнуудтай татварын зорилгоор мэдээлэл харилцан солилцох, ил тод байдлыг хангах, хамтран ажиллах, татвараас зайлсхийхтэй тэмцэх үндсэн үүргийг хүлээсэн. Эдгээр үүргийн хүрээнд суурь эрх зүйн зохицуулалтыг татварын багц хуулийн шинэчлэлээр дотоодын хууль тогтоомжид тусган шат дараатай хэрэгжүүлэн ажиллаж байгаа бөгөөд Монгол Улс “Санхүүгийн дансны мэдээллийг автоматаар солилцох тухай эрх бүхий этгээд хоорондын олон талт хэлэлцээр”-т нэгдэж, 2027 оноос Автоматаар харилцан мэдээлэл солилцох стандартыг хэрэгжүүлж эхлэхээр болсон. Үүнтэй холбоотойгоор уг стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэхийн тулд шаардлагатай зохицуулалтыг дотоодын хууль тогтоомжид нэмж тусгах шаардлага үүсээд байна.

Иймд Татвар төлөгчдөөс ирүүлсэн саналуудыг тусгаж, дээрх зорилтуудыг хэрэгжүүлж, татварын таатай орчныг бий болгох үүднээс иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих, татвар төлөгчдийг татварын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, олон улсын стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэх зорилгоор Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Хуулийн төсөлд дараах арга хэмжээг зохицуулахаар тусгасан болно. Үүнд:

1. Татвар төлөгчдийн хууль даган мөрдөх байдлыг дэмжихтэй холбоотой өөрчлөлт.

Хариуцлагатай татвар төлөгчийг дэмжих, урамшуулах, татвар төлөгчийг татварын эрсдэлд орохоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор татварын алба татвар төлөгчийн хууль даган мөрдөлтийн түвшнийг тодорхойлно. Хууль даган мөрдөлтийн

түвшин нь нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөх хугацааг хойшлуулах, татварын зөвлөн туслах үйлчилгээ үзүүлэх, татвар төлөгчийг татварын хяналт шалгалтад орохоос урьдчилан сэргийлэх зэрэг эерэг нөлөөтэй юм.

Дээр дурдсан өөрчлөлттэй холбоотой зохицуулалтыг хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйл, 2 дугаар зүйлд тус тус тусгалаа.

2. Бизнесийн орчныг сайжруулж, бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжихтэй холбоотой өөрчлөлт.

Санхүүгийн хүндрэлтэй нөхцөл байдалд орсон татвар төлөгчийн санхүүгийн чадамж, бизнесийн үйл ажиллагаанд учирч болзошгүй хүндрэл, эрсдэлийг харгалзан дансыг бүхэлд нь битүүмжлэх бус, орлогын тодорхой хувийг суутгах, дансыг хэсэгчлэн битүүмжилж өр барагдуулах үйл ажиллагааг уян хатан болгож, татвар төлөгчийн үндсэн үйл ажиллагаагаа хэвийн үргэлжлүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ. Татвар төлөгчид их хэмжээний алданги тооцуулах эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор алдангийн дээд хэмжээг Иргэний хуульд заасан хэмжээтэй уялдуулан тогтооно.

Түүнчлэн татварын хяналт шалгалтаар ногдуулсан нөхөн ногдуулалтын актын алданги, торгуулийг татвар төлөгч нь маргаан таслах зөвлөл, шүүхэд гомдол гаргасан тохиолдолд тухайн гомдол эцэслэн шийдвэрлэгдэхээс өмнө нэхэмжлэхгүй байхаар тусгасан. Ингэснээр нөхөн ногдуулалтын акт эцэслэн хүчин төгөлдөр болоогүй нөхцөлд татвар төлөгчид шууд мөнгөн дарамт үүсгэхээс сэргийлэх, бизнесийн үйл ажиллагаанд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулахад чиглэсэн ач холбогдолтой юм.

Дээр дурдсан өөрчлөлттэй холбоотой зохицуулалтыг хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйл, 4 дүгээр зүйлд тус тус тусгалаа.

3. Татварын зорилгоор ил тод байх, мэдээлэл харилцан солилцох Глобал форум олон улсын байгууллагаас ирүүлсэн зөвлөмж, Автоматаар харилцан мэдээлэл солилцох стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэхтэй холбоотой өөрчлөлт.

Монгол Улсын Их Хурал 2020 оны 01 дүгээр сарын 03-ны өдөр “Татварын асуудлаар захиргааны туслалцаа харилцан үзүүлэх тухай конвенц”-ыг соёрхон баталж, тус конвенцын хүрээнд “Санхүүгийн дансны мэдээллийг автоматаар солилцох тухай эрх бүхий этгээд хоорондын олон талт хэлэлцээр”-т нэгдэж, 2027 оноос Автоматаар харилцан мэдээлэл солилцох стандартыг хэрэгжүүлж эхлэх үүрэг хүлээсэн. Үүнтэй холбоотойгоор уг стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэхийн тулд шаардлагатай зохицуулалтыг дотоодын хууль тогтоомжид нэмж тусгах шаардлага үүссэн.

Татварын зорилгоор Автоматаар харилцан мэдээлэл солилцох стандартыг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхойлох, шаардлагатай мэдээллийг бүрдүүлэх, уг

мэдээллийг тогтоосон хугацаанд, олон улсын жишигт нийцсэн хэлбэрээр бусад гишүүн оронд хүргүүлэх болон түүнтэй холбоотой нарийвчилсан зохицуулалтыг батлах эрхийг холбогдох байгууллага, эрх бүхий этгээдэд олгох, татвар төлөгчийн мэдээллийн нууцлалыг хадгалах зэрэг зохицуулалтуудыг хуулийн төсөлд тусгасан.

Дээр дурдсан өөрчлөлттэй холбоотой зохицуулалтыг хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйл, 2 дугаар зүйл, 3 дугаар зүйл, 4 дүгээр зүйл, 5 дугаар зүйл, 6 дугаар зүйлд тус тус тусгалаа.

---oO---